

Skärskattens införande år 1506

Nu har det gått drygt 500 år sedan det domslut fattades, som införde Skärskatten gällande fiskerättigheterna i vattnen utanför södra halvan av Njurunda socken. Skärskatt tilldömdes tolv jordägare, sex av dem var från Hälsingland, sex från Tuna i Medelpad. Senare kom skärskatten att omfatta 51 bönder från 21 byar i Njurunda.

Det finns ett intressant brev från 1957 skrivet av Nils Bern vid Överlantmätarmyndigheten i Härnösand. Han var en betrodd och respekterad biträdande överlantmätare, som gjorde en noggrann utredning för att fastställa vilka som har fiskerätt i Galtholmen nr 1 i Njurunda socken. Nils Bern citerade det gamla råbrevet (rå/rågång betyder gräns/gränslinje) från år 1506 så här:

"Alle thetta bref seen eller föreläses - hälsar jag Oluf Ericsson Lagmans Domhafvande i Medelpad å ährlige och Wälbördige mäns vägnar Herr Knut Eställsson i Wentgarn Riddare och Lagman i Uppland kärilige med Gud. - Thet skall allom mannom viterligt vara att på den tid jag Lagmans Ting hållit med Allmogen i Njurunda Skjeplag Anno Domini 1506 (- - VI p - post dia 1:sima). Tå kärade i Södre Sockn till Oluf i Wästbo och hans medarfva, och sammaledes till Eric Pålsson om Själskären och var en stor della dem emellan, tå nämbde jag och Fogden Eric Pedersson en uthärads Syn therpå, att the skulle skåda, see och ransaka om the skjär, som i Södra Socknen af ålder skattat hafva efter jordtahl; hwilket the också gjorde, kommo igen nästa Ting och sade hafva skådat, sett och ransakat efer sitt yttersta samvett, och sade så för Rätta, och fullkomlige tillstode att skillnad är emellan Södra half Socknen från Lerrickebäcken och i Borgarholmen, som Rå och Röör tillsäga ther sammastädes, och sedan i Drängevarps Skatan. Item sade Eric Pålsson och förberörde Oluf i Wästbo att the hade tvenne vittne och förlätto sig therpå, och tå vittnen kommo inför Rätten tå stodo the intet till och ville ingen Ed hålla. Sädan dömde jag them Sälskjärerne till, som skatten göra efter jordtahl i vattnet hvarjom manne efer thy har skatten i By i the Sönnersta halfva Socknene till evig tid och ägo, och then som intet skattar med them skal gånga af och intet fiske eller bruka med the andre som skatten göra. Thenna äro the Tålf uthärads män Michäll i Gruttjom, Pär Schulso, Nils i Röde, Pål Jonsson i Frästa, Eric Olufsson och Jon Olufsson i Byn, thesse förenämnde voro af Hellsingland, sex män afTuna: Medelpad, Eric Staffansson, Jöns Åsmansson, Bjöhrn i Fårs, Nils Ericsson i Attmar, Erich Andersson i Fjohlstad och Jop i Ängiom. Till yttermera vitsord hänger jag mitt Insegle nedan under thetta bref. Scriptum ut supra - - ."

Denna fördelning av fiskerätten var inte någon nyhet i sig, men skilde sig från andra delar av kusten. Nu skulle den gälla södra halvan av Njurunda socken. Dessa förhållanden råder ännu idag och kallas fortfarande skärskatt. I andra vattenområden hade man märkt ut "med rå och rör" (ett uttryck vanligt under medeltiden) var gränserna gick.

FÖRSÖK TILL FÖRKLARING

Om man förenklar texten och tar bort en del språkliga utsmyckningar skulle brevet kunna lyda så här:

”Jag Oluf Eriksson, lagman i Medelpad, hälsar Herr Knut Eställsson i Wentgarn, riddare och lagman i Uppland.

Kungör att jag hållit domarting med allmogen i Njurunda Skeppslag år 1506. Det rådde en tvist i södra socknen mellan å ena sidan Oluf i Wästbo och hans medarvingar och å andra sidan Eric Pålsson, gällande sälskären. Jag och fogden Eric Pedersson lämnade utsocknes syn på saken. De tvistande fick i uppdrag att reda ut om skären i södra socknen enligt gammal hävd fördelats efter jordtal. Detta gjorde de och kom igen nästa ting och sade sig ha granskat saken och rannsakat sitt samvete. De sade till rätten att det är skillnad mellan södra halvan av socknen från Lerrikebäcken och i Borgarholmen, där gränserna är fastställda, och i Drängevarps Skatan. Eric Pålsson och Oluf i Wästbo sade att de hade två vittnen, men de två vittnena ville inte svära eden.

Då dömde jag att sälskären skulle tillfalla dem som betalar skatt efter jordtal med samma proportioner i vattnen som på land. Detta ska gälla i södra halvan av socknen till evig tid och ägo, och den som inte betalar skatt ska utgå och inte fiska eller bruka vattnen tillsammans med de andra, de som betalar skatten. Dessa är tolv uthärads män, sex från Hälsingland och sex från Tuna i Medelpad. (Alla tolv är namngivna.)

Till yttermera visso hänger jag mitt sigill under detta brev.

hTecknat som ovan,

(Namnteckning)”